

Evaluation of the Right of Unilateral Termination of Banks in General Loan Contracts in view of General Transaction Conditions

Genel İşlem Koşulları Karşısında, Genel Kredi Sözleşmelerinde Yer Alan Bankaların Tek Taraflı Fesih Hakkının Değerlendirilmesi

ABSTRACT

General loan contracts have emerged as a result of the effort to create a uniform contract which includes all the services offered by the banks and meets all the needs of the banks. In order to prevent unfair results arising from such uniform contracts which thereby grant broader rights to, inter alia, the banks, it has been aimed by the legislature to provide protection to the counterparty by comprehensively regulating the concept of general transaction conditions in the laws. The provisions which have been prepared by the drafting party beforehand to ensure their application in numerous similar contracts in the future and

ÖZET

Bankaların tüm ihtiyaçlarına cevap veren ve bankalar tarafından sunulan tüm hizmetleri kapsayan tek tip sözleşme oluşturma çabası sonucunda genel kredi sözleşmeleri ortaya çıkmıştır. Bu şekilde bankalara da geniş haklar tanıyan tip sözleşmelerin sebep olduğu adaletsizlikleri önlemek adına, kanun koyucu tarafından mevzuatımızda genel işlem koşulu kavramına detaylı yer verilerek, sözleşmenin diğer tarafına koruma sağlanması amaçlanmıştır. Bir sözleşme yapılırken düzenleyen tarafın, ileride çok sayıda benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme

submitted to the counterparty are referred to as the general transaction conditions. It has thus been regulated to impose various sanctions on such provisions, particularly the one that subjects them 'to be deemed unwritten'. It is clear that the provisions of the general loan contracts must also be analyzed under the scope of the concept of general transaction conditions.

KEYWORDS: General loan contract, general transaction conditions, unilateral termination right, cash loan, non-cash loan, loan agreement, loan for consumption, current account credit.

I. INTRODUCTION

THE CONCEPT OF GENERAL TRANSACTION CONDITIONS that existed in Western legal systems for almost a hundred years had only took place in the Law on Consumers' Protection numbered 4077 in our country, until the Turkish Code of Obligations numbered 6098¹ ("TCO") came into force. Though, the concept of general transaction conditions being applied solely to the consumer contracts had been deemed a deficiency. Following the entry into force of the TCO in 2012, the general provisions regarding general transaction conditions have entered into our legal system and become applicable to all private law contracts. General loan contracts, which are typical private law contracts when the parties and the content of such contracts are considered, are also covered by provisions relating to general transaction conditions.

Many provisions of general loan contracts which are unilaterally prepared by the banks and which impose heavily unfavourable terms on the customer appear to contain the elements stipulated for general transaction conditions in the TCO. Resulting from the consideration of a provision as a general transaction condition, several sanctions including to be deemed unwritten may come up. For this reason, the provision which is alleged to be a general transaction condition needs to be scrutinized extensively within the framework of the elements introduced by law and the doctrine. In this respect, it is possible to say that many of the provisions in the general loan contracts are in need of such an evaluation.

hükümleri genel işlem koşullarıdır. Bu unsurları taşıyan sözleşme hükümlerine ilişkin, başta 'yazılmamış sayılma' olmak üzere çeşitli yaptırımlar uygulanması öngörülmüştür. Genel kredi sözleşmelerinde yer alan hükümlerin de genel işlem koşulu kavramı kapsamında denetime tabi olması gerektiği açıktır.

ANAHTAR KELİMELER: Genel kredi sözleşmesi, genel işlem koşulu, tek taraflı fesih hakkı, nakdi kredi, gayri nakdi kredi, karz akdi, tüketim ödöncü, cari hesap kredisi

I. GİRİŞ

BATILI HUKUK SİSTEMLERİNDE YAKLAŞIK YÜZ YILdır mevcut olan genel işlem koşulu kavramı ülkemizde, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun¹ ("TBK") yürürlüğe girmesine kadar sadece 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da yer almaktaydı. Ancak genel işlem koşullarının sadece tüketici sözleşmeleri bakımından uygulama alanı bulması, bir eksiklik olarak değerlendirilmekteydi. 2012 yılında TBK'nın yürürlüğe girmesinin ardından, genel işlem koşullarına ilişkin genel hükümler hukuk sistemimize girmiş ve tüm özel hukuk sözleşmeleri bakımından uygulanabilir hale gelmiştir. Hem sözleşmenin tarafları hem de sözleşmenin içeriği ele alındığında tipik bir özel hukuk sözleşmesi olan genel kredi sözleşmeleri, genel işlem koşullarına ilişkin hükümler kapsamında yer almaktadır.

Bankalar tarafından tek taraflı olarak hazırlanan ve müşteri aleyhine ağır hükümler içeren genel kredi sözleşmelerindeki pek çok hükmün, TBK'da genel işlem koşulları için öngörülen unsurları büyük oranda ihtiva ettiği görülmektedir. Bir hükmün genel işlem koşulu olarak değerlendirilmesi sonucunda, yazılmamış sayılma da dahil olmak üzere çeşitli yaptırımlar gündeme gelebilecektir. Bu nedenle, genel işlem koşulu olduğu ileri sürülen hükmün gerek kanun gerekse doktrin tarafından ortaya konan unsurlar çerçevesinde etraflıca irdelenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, genel kredi sözleşmelerinde yer alan pek çok hükmün böyle bir değerlendirmeye muhtaç olduğunu söylemek mümkündür.

In this study, primarily, the concept of general transaction conditions and its elements will be discussed. Afterwards, the nature of general loan contracts will be evaluated and the provisions granting to the banks the opportunities to unilaterally terminate the general loan contract will be examined. In the last chapter, unilateral termination clauses will be evaluated within the framework of the opinions on the nature of general loan contracts and the validity of such provisions based on the contract types will be analyzed in the light of the doctrine and the decisions of the Court of Cassation.

II. CONCEPT OF THE GENERAL TRANSACTION CONDITION

A. Definition and Elements

In paragraph 1 of Article 20 of the TCO, the general transaction conditions are defined as *“the provisions which are prepared by the drafting party beforehand, in order to*

Bu çalışmada, öncelikle genel işlem koşulu kavramı ve unsurları ele alınacaktır. Devamında genel kredi sözleşmelerinin niteliğine ilişkin değerlendirmelerde bulunulacak ve bankalara, genel kredi sözleşmelerini tek taraflı fesih imkânı veren maddeler incelenecektir. Son bölümde ise genel kredi sözleşmelerinin niteliğine ilişkin ortaya konan görüşler çerçevesinde tek taraflı fesih maddeleri değerlendirilecek ve sözleşme türlerine göre bu maddelerin geçerliliği hem doktrin hem de Yargıtay kararları ışığında analiz edilecektir.

II. GENEL İŞLEM KOŞULU KAVRAMI

A. Tanımı ve Unsurları

TBK'nın 20. maddesinin 1. fıkrasında genel işlem koşulları *“bir sözleşme yapılırken düzenleyenin, ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleri”* şeklinde tanımlanmaktadır. Kanuni

use them in a number of similar contracts in the future and submitted to the counter party, when entering into a contract". Although the legal definition is in this manner, it is seen that different definitions have been made for the general transaction conditions in the doctrine. For instance, in a more comprehensive definition, the general transaction conditions are expressed as "contract terms which are unilaterally prepared in a general and abstract manner in order to constitute the content of numerous contracts of the same type to be made in the future and on which one of the parties depend and wishes to include in the content of the contract without any negotiation".²

At this stage, the definitions of general transaction conditions in Western legal systems should also be reviewed. Indeed, in some decisions of the Court of Cassation regarding general transaction conditions, especially in those that were given before the TCO entered into force, it can be seen that the references on the subject were made to Western legal systems such as German

tanım bu şekilde olsa da, doktrinde genel işlem koşulları için farklı tanımlamalar da yapıldığı görülmektedir. Örneğin, daha kapsamlı bir tanımda genel işlem koşulları, "gelecekte yapılacak aynı türdeki çok sayıda sözleşmenin içeriğini oluşturmak üzere, önceden tek yanlı olarak genel ve soyut biçimde hazırlanan ve sözleşmenin kuruluşunda taraflardan birinin dayandığı, görüşülmeden sözleşmenin içeriğine dahil olmasını istediği sözleşme koşulları"² şeklinde ifade edilmektedir.

Bu noktada genel işlem koşullarına ilişkin Batılı hukuk sistemlerindeki tanımlamaları da incelemek yerinde olacaktır. Zira Yargıtay'ın genel işlem koşulları ile ilgili bazı kararlarında, özellikle TBK'nın yürürlüğe girmesinden önceki kararlarda, Alman ve İsviçre Hukuku gibi Batı kökenli hukuk sistemlerine atıf yapıldığı görülmektedir.³ Bu çerçevede, örneğin Alman Medeni Kanunu'nda genel işlem koşullarının tanımlanma şekline bakıldığında, "genel işlem şartları, sözleşmenin bir tarafının (kullanıcının – kullananın) diğer tarafına,

and Swiss law.³ In this context, for instance as far as the definition of the general transaction conditions in the German Civil Code is considered, it will be understood that a narrow range definition is preferred which reads as follows: *“the general transaction conditions are the contractual conditions which are pre-formulated for numerous contracts and which are submitted by one party of the contract (user of the general transaction conditions) to the other party in the course of forming a contract”*.⁴

As it is understood from the definitions given by the law and the doctrine, such provisions have to bear some elements in order to refer to the existence of general transaction conditions. These elements may be listed as three items:⁵ (i) Unilateral preparation, (ii) Contemplation prior to the formation of the individual contract, and (iii) Contemplation in a general manner to apply in more than one contractual relationship. These elements are separately explained below.

1. Unilateral Preparation

In order to refer to the existence of general transaction conditions in a contract, the provisions must be unilaterally prepared. By the term of ‘unilateral’, it is meant that the opposing party is not involved in the preparation of the contract.⁶ Otherwise, the parties will negotiate the provisions of the contract and such provisions will not be considered as general transaction conditions. In other words, if the terms of the contract are separately negotiated and discussed between the parties, the presence of general transaction conditions will not be argued.⁷ In this context, it is possible to say that many provisions in general loan contracts are prepared unilaterally without being negotiated.

2. Contemplation Prior to the Formation of the Individual Contract

A contract being prepared beforehand by the drawer indicates that the contract is not prepared for a concrete contractual relationship. In other words, the party using the general transaction conditions is not in an effort to form a contract specifically for an existing legal relationship. On the contrary, all possibilities of the legal transactions to be conducted in the future have been taken into consideration and the drafting party secured himself in every respect. For this reason, framework contracts, such as general loan contracts, include provisions which are irrelevant to the present legal relation-

*sözleşmenin kuruluşu sırasında sunduğu, çok sayıda sözleşme için önceden formüle edilmiş sözleşme şartlarıdır”*⁴ şeklinde dar kapsamlı bir tanımın tercih edildiği görülür.

Gerek kanunlarda gerekse doktrinde yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere, bir sözleşmede genel işlem koşullarının varlığından söz edilebilmesi için, söz konusu hükümlerin bazı unsurları barındırması gerekmektedir. Bu unsurları üç madde halinde sıralamak mümkündür:⁵ (i) Tek taraflı olarak hazırlanmış olma, (ii) Sözleşmenin kurulmasından önce düzenlenme ve (iii) Birden fazla sözleşme ilişkisinde kullanılmak üzere genel nitelikli olarak düzenlenme. Aşağıda bu unsurlar ayrı ayrı açıklanmaktadır.

1. Tek Taraflı Olarak Hazırlanmış Olma

Bir sözleşmede genel işlem koşullarının varlığından bahsedilebilmesi için, söz konusu hükümlerin tek taraflı olarak hazırlanmış olması gerekmektedir. Tek taraflı ifadesi ile kastedilen, sözleşmenin hazırlanması aşamasında karşı tarafın yer almamasıdır.⁶ Aksi halde, sözleşme hükümleri üzerinde tarafların müzakere etmesi söz konusu olacaktır ve söz konusu hükümler genel işlem koşulu olmaktan çıkacaktır. Başka bir ifadeyle, sözleşme şartları taraflar arasında ayrı ayrı ele alınarak görüşme ve tartışma konusu yapılmışsa genel işlem koşullarının varlığından söz edilemeyecektir.⁷ Bu bağlamda genel kredi sözleşmelerinde yer alan pek çok hükmün müzakere edilmeden tek taraflı olarak hazırlanmış olduğunu söylemek mümkündür.

2. Sözleşmenin Kurulmasından Önce Düzenlenme

Bir sözleşmenin önceden hazırlanmış olması o sözleşmenin, somut bir sözleşme ilişkisi için hazırlanmamış olduğunu gösterir niteliktedir. Başka bir ifadeyle, genel işlem koşullarını kullanan taraf, mevcut bir hukuki ilişkiye mahsus bir sözleşme vücuda getirme gayretinde değildir. Aksine, gelecekte gerçekleştirilecek hukuki işleme dair bütün olasılıklar düşünülmekte ve sözleşmeyi düzenleyen taraf, her konuda kendisini güvence altına almaktadır. Bu nedenledir ki, genel kredi sözleşmesi gibi çerçeve sözleşmelerde, mevcut hukuki ilişkiyle ilgisi bulunmayan hükümler de yer almaktadır. Zira bankalar kredi ile ilgili sundukları hizmetlerin bütününe kapsayan tek tip bir sözleşme oluşturup, her türlü kredi işlemini bu sözleşmeler aracılığıyla gerçekleştirmektedir.

ship. Likewise, banks form a uniform contract covering all of their services and carry out all kinds of credit transactions through these contracts. For this reason, the preparation of the general transaction conditions beforehand without an existing legal relationship is also applicable for general loan contracts.

3. Contemplation in a General Manner to Apply in More Than One Contractual Relationship

The general transaction conditions are abstract provisions addressing to the entire potential target group for the contractual relationship in the future, regardless of the concrete case. For this reason, it is seen that the party drawing up the contract uses general provisions in order to assure a certain standard in the contracts. In other words, the “general” nature of the general transaction conditions means the counterparty of the contract is not named and the conditions have been prepared without considering a particular person.⁸ Correspondingly, it appears that there are general provisions in general loan contracts which will have the same results, regardless of who the counterparty of the contract is.

As a natural consequence of the elements discussed above, the general transaction conditions are drafted to be used in similar contracts to be executed in the future. In other words, the unilateral and beforehand preparation and hence standardization of contracts will result in application of provisions qualified as general transaction conditions to numerous similar legal transactions. Of course, the general transaction conditions prepared for such purpose may not have been actually used in those similar contracts. However, the essential point here is that the general transaction conditions bear the “purpose” of being used in numerous similar contracts and to contain necessary provisions to serve this pur-

Bu nedenle genel işlem koşullarının mevcut bir hukuki ilişki olmaksızın önceden hazırlanmış olması hususu genel kredi sözleşmeleri için de geçerlidir.

3. Birden Fazla Sözleşme İlişkisinde Kullanılmak Üzere Genel Nitelikli Olarak Düzenlenme

Genel işlem koşulları, somut olaydan bağımsız olarak, gelecekte sözleşme ilişkisine girilmesi muhtemel hedef kitlenin tamamına hitap eden soyut hükümlerdir. Bu nedenle sözleşme düzenleyen tarafların, sözleşmelerde belli bir standardı sağlamak adına genel hükümlere başvurdukları görülmektedir. Diğer bir anlatımla genel işlem şartlarının “genel” niteliği, sözleşmenin diğer tarafının belirli olmamasını, belirli bir kişi göz önüne alınmadan şartların önceden düzenlenmiş olmasını ifade etmektedir.⁸ Buna paralel olarak, genel kredi sözleşmelerinde, sözleşmenin karşı tarafına bakılmaksızın aynı sonucu doğuracak genel hükümler bulunduğu görülmektedir.

Bu aşamaya kadar üzerinde durulan unsurların doğal bir sonucu olarak genel işlem koşulları, ileride akdedilecek benzer sözleşmelerde de kullanılmak üzere düzenlenmektedir. Başka bir ifadeyle sözleşmelerin önceden tek taraflı olarak hazırlanması ve standartlaşması, genel işlem koşulu niteliğindeki hükümlerin benzer hukuki işlemlere de uygulanması sonucunu doğurmaktadır. Elbette bu amaçla hazırlanan genel işlem koşulları, benzer sözleşmelerde fiilen kullanılmamış olabilir. Ancak burada önemli olan, genel işlem şartlarının ileride çok sayıda benzer sözleşmede kullanılma “amacı” taşıması ve bu amaca hizmet etmek üzere gerekli hükümleri ihtiva etmesidir.⁹ Benzer şekilde, bir genel işlem koşulunun ilerideki sözleşmelerde birebir aynı ifadelerle kullanılması gerekliliği de bulunmamaktadır. Bu doğrultuda TBK’nın 20. maddesinin 2. fıkrasında “Aynı amaçla düzenlenen

FOOTNOTE

¹ Turkish Code of Obligations (TCO), Official Gazette (OG) dated 04.02.2011 and numbered 27836.

² Adem Yelmen, Türk Borçlar Kanunu’na Göre Genel İşlem Şartları, Ankara 2014, p. 47.

³ The Court of Cassation, 3rd Civil Chamber (CC), dated 02.06.1998, numbered E. 1998/4263, K. 1998/6098.

⁴ Yelmen, p. 48; BGB §. 305/11.

⁵ For the views which prefers a classification based on four items please see: Yelmen, p. 52; Sinem Camcı, Genel İşlem Koşulları, Master Thesis, Istanbul

Commerce University, Institute of Social Sciences, Istanbul 2014, p. 9.

⁶ Mustafa Arıkan, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda Genel İşlem Koşulları”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, İstanbul 2012, Ed. 2, p. 70.

⁷ Selahattin Sulhi Tekinay/ Sermet Akman/ Haluk Burcuoğlu/ Atilla Altop, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ed. 7, İstanbul 1993, p. 157.

⁸ Nihat Yavuz, “Genel İşlem Şartlarının Tanımı, Yorumu ve Denetlenmesi”, Yargı Dergisi, V. 25, Jan. – Apr. 1999, N. 1-2, p. 572.

⁹ Yelmen, p. 55.

¹⁰ Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Ed. 17, Ankara 2013, p. 119; M. Kemal Oğuzman/ M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, V. 1, Ed. 16, İstanbul 2016, p. 165; Mehmet Akcaal, “Borçlar Kanununun Genel İşlem Koşullarına Dair Hükümleri Hakkında Bir İnceleme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, V. XVIII, N. 1, Ankara 2014, p. 56; Mehmet Ayan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ed. 7, Konya 2012, p. 150;

pose.⁹ Similarly, there is no necessity for a general transaction condition to be used with the same wording in future contracts. In this respect, paragraph 2 of Article 20 of the TCO states that “*The texts of contracts prepared for the same purpose being not identical does not prevent the provisions of these contracts to be considered as general transaction conditions*”. By this means, the drafting parties are not allowed to hold themselves somewhat immunized from the control of a general transaction condition, by making minor changes.

B. Control of General Transaction Conditions

Under Article 21 of the TCO, inclusion of those general transaction conditions that serve against the counterparty's interests in the scope of the contract depends on informing the other party expressly about the presence of such terms and providing opportunity to learn the content of such terms by drafting party and acceptance of such terms by counter party. Otherwise it is possible for the general transaction conditions to be deemed as not written. Correspondingly, according to the second paragraph of the same article, the general transaction conditions which are unfamiliar to the nature of the contract and the characteristic of the business will also be deemed unwritten.

As to what is meant with the phrase of being deemed unwritten, the prevailing doctrine view in Turkish law suggests that it was meant to refer to the sanction of non-existence.¹⁰ On the other hand, the reasoning of Article 25 of TCO explains that “*There is no doubt that the adverse party of the contract may enjoy the respective provision*.” It can be observed that Article 25 has no explicit reference to the phrase of ‘being deemed unwritten’, although such article also covers the general transaction conditions that cannot be claimed against the client.

sözleşmelerin metinlerinin özdeş olmaması, bu sözleşmelerin içerdiği hükümlerin, genel işlem koşulu sayılmasını engellemez” hükmü yer alır. Bu sayede, sözleşme düzenleyen tarafların küçük değişiklikler yapmak suretiyle genel işlem koşulu denetiminden kurtulmaları engellenmiştir.

B. Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi

TBK'nın 21. maddesi uyarınca karşı tarafın menfaatine aykırı genel işlem koşullarının sözleşmenin kapsamına girmesi, sözleşmenin yapılması sırasında düzenleyenin karşı tarafa, bu koşulların varlığı hakkında açıkça bilgi verip bunların içeriğini öğrenme imkânı sağlamasına ve karşı tarafın da bu koşulları kabul etmesine bağlıdır. Aksi takdirde genel işlem koşullarının yazılmamış sayılması söz konusudur. Buna paralel olarak aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, sözleşmenin niteliğine ve işin özelliğine yabancı olan genel işlem koşulları da, yazılmamış sayılacaktır.

Yazılmamış sayılma ile kast edilenin ne olduğu konusunda Türk doktrindeki hâkim görüş, bunun yokluk yaptırımı olduğu yönündedir.¹⁰ Diğer yandan, TBK'nın 25. maddesinin gerekçesinde, “*Sözleşmenin diğer tarafının ise, söz konusu hükümden yararlanabileceğinde duraksama yoktur...*” açıklamasına yer verildiği görülmektedir. Zira 25. madde de müşteriye karşı ileri sürülemeyecek genel işlem koşullarını içerdiği halde ‘yazılmamış sayılma’ ibaresinin açıkça kullanılmadığı gözlemlenmektedir. Sayın Seza Reisoğlu bu husustaki görüşünü; “*... Yazılmamış sayılma genel işlem koşullarının hükümsüz olduğu, sözleşmede hiç dikkate alınmayacağı anlamına geldiğinden yanıltıcıdır. Zira sözleşme maddeleri geçersiz olmayıp, sadece sözleşmenin karşı tarafına (müşteriye) karşı ileri sürülememektedir.*” şeklinde beyan etmiştir.¹¹ Dolayısıyla genel işlem koşullarına tabi

DİPNOT

¹ Türk Borçlar Kanunu (TBK), 04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmî Gazete (RG).

² Adem Yelmen, Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel İşlem Şartları, Ankara 2014, s. 47.

³ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (HD), T. 02.06.1998, E. 1998/4263, K. 1998/6098.

⁴ Yelmen, s. 48; BGB §. 305(1).

⁵ Dörtlü bir sınıflandırmayı tercih eden görüşler için lütfen bkz. Yelmen, s. 52; Sinem Camcı, Genel İşlem Koşulları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü, İstanbul 2014, s. 9.

⁶ Mustafa Arıkan, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda Genel İşlem Koşulları”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, İstanbul 2012, 2. Bası, s. 70.

⁷ Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, İstanbul 1993, s. 157.

⁸ Nihat Yavuz, “Genel İşlem Şartlarının Tanımı, Yorumu ve Denetlenmesi”, Yargı Dergisi, C. 25, Ocak - Nisan 1999, S. 1-2, s. 572.

⁹ Yelmen, s. 55.

¹⁰ Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara 2013, s. 119; M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 16. Bası, İstanbul 2016, s. 165; Mehmet Akcaal, “Borçlar Kanununun Genel İşlem Koşullarına Dair Hükümleri Hakkında Bir İnceleme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVIII, Ankara 2014, S. 1, s. 56; Mehmet Ayan, Borçlar Hukuk Genel Hükümler, 7. Bası, Konya 2012, s. 150;

In fact, Seza Reisoğlu submits her opinion on this subject as follows; “*The phrase of being deemed unwritten is a deceptive one, since it means invalidity of those general transaction conditions and disregard thereof within the contract. Indeed, the respective contract provisions are not actually invalid; however, they cannot be asserted against the adverse party (client) of the contract.*”¹¹ Accordingly, it may be assessed that the contract provisions that includes general transaction conditions are not resulted in non-existence; but they are of the nature that may be applied and enjoyed by the adverse party only.

Following the determination that the general transaction conditions taking place in the contract are acceptable to be within the scope of the contract (operation control), the interpretation control and content control will come up. Pursuant to Article 23 of the TCO, in the event that a provision under the general transaction conditions is not clear and understandable or has more than one meaning, such provision should be interpreted against drafting party and in favour of the other party. The approach of interpretation which is based on the principle of trust is also in compliance with Western legal systems. Likewise, the principle of interpretation against drafting party is also adopted by German law with regards to general transaction conditions.¹²

The content control of general transaction conditions is conducted within the scope of Articles 24 and 25 of the TCO. It is envisaged by the unilateral amendment prohibition stipulated in Article 24 that the provisions which empowers the drafting party to unilaterally amend the contract terms or to impose new provisions will be deemed unwritten. As a second type of content control, in Article 25, it is stipulated that the provisions which are to the detriment of the other party or which aggravate the position of the other party in a manner contrary to the good-faith principle cannot be placed among general transaction conditions. Accordingly, in the event of determining that a provision contrary to the good faith principle within the scope of Article 2 of the Turkish Civil Code¹³ is present in the general transaction conditions, such provision shall be deemed invalid. The type of invalidity is partial nullity. For this reason, general transaction conditions other than the ones which are determined to be invalid, remains valid.¹⁴

This is generally the case with the regulations and doctrines regarding the general transaction conditions. In

sözleşme hükümlerinin tamamen yokluk yaptırımı ile değil ve fakat salt sözleşmenin karşı tarafınca başvurulabilecek ve yararlanılabilecek nitelikte olduğu da değerlendirilebilecektir.

Sözleşme metninde yer alan genel işlem koşullarının sözleşme kapsamında olduğunun tespit edilmesinin (yürürlük denetiminin) ardından, yorum denetimi ve içerik denetimi gündeme gelecektir. TBK’nın 23. maddesi uyarınca genel işlem koşullarında yer alan bir hükmün açık ve anlaşılır olmaması veya birden çok anlama gelmesi hâlinde bu hükmün, düzenleyenin aleyhine ve karşı tarafın lehine yorumlanması gerekmektedir. Yorumlamayla ilgili olarak güven ilkesinin temel alındığı bu yaklaşım, Batı hukuk sistemleriyle de uyumludur. Zira genel işlem koşullarıyla ilgili olarak Alman Hukuku’nda da kullanan aleyhine yorum ilkesi benimsenmiştir.¹²

Genel işlem koşullarının içerik denetimi, TBK’nın 24 ve 25. maddeleri çerçevesinde yapılmaktadır. 24. maddede düzenlenen tek taraflı değiştirme yasağıyla sözleşmeyi düzenleyen tarafa sözleşme hükümlerini tek taraflı olarak değiştirme ya da yeni düzenleme getirme yetkisi veren kayıtların yazılmamış sayılacağı öngörülmüştür. İçerik denetiminin ikinci bir türü olarak ise 25. maddede, dürüstlük kurallarına aykırı olarak, karşı tarafın aleyhine veya onun durumunu ağırlaştırıcı nitelikte hükümlerin genel işlem koşullarına konulamayacağı düzenlenmiştir. Buna göre Türk Medeni Kanunu’nun¹³ 2. maddesi çerçevesinde dürüstlük kuralına aykırı bir hükmün genel işlem koşulları arasında yer aldığının tespit edilmesi halinde söz konusu hüküm geçersiz sayılacaktır. Buradaki geçersizliğin türü, kısmî kesin hükümsüzlüktür. Bu sebeple, geçersiz oldukları sonucuna varılanlar dışındaki genel işlem koşulları geçerliliklerini korurlar.¹⁴

Genel işlem koşulları ile ilgili olarak kanundaki düzenlemeler ve doktrindeki görüşler genel olarak bu şekildedir. Bu bağlamda, genel kredi sözleşmelerinde tek taraflı fesih hakkı veren maddelerin değerlendirilmesinden önce, genel kredi sözleşmelerinin niteliği ve hukuk sistemimizdeki yerini incelemek yerinde olacaktır.

III. GENEL KREDİ SÖZLEŞMELERİNİN NİTELİĞİ

Günümüzde bankalar tarafından sunulan hizmet çeşitliliğinin arttığı görülmektedir. Buna bağlı olarak, her bir hizmete ilişkin özel hükümler oluşturulmakta ve bu

this context, it will be appropriate to examine the nature of the general loan contract and its position in our legal system before evaluating unilateral termination clauses.

III. THE NATURE OF THE GENERAL LOAN CONTRACTS

Nowadays, the diversity of the services offered by the banks seems to increase. Accordingly, specific provisions are drafted for each service and these provisions are added to general loan contracts. It is known that the effort to create a uniform contract which meets all the needs of the bank results in the execution of broad-range general loan contracts. Although the service provided by the bank through general loan contracts is, in the most general expression, a loan disbursement service; the nature of the contract varies due to the change of the characteristic performance of the contract, namely the way of extending a loan. In today's banking system, it is known that there are tens of loan types classified by dif-

hükümler genel kredi sözleşmelerine eklenmektedir. Bankanın bütün ihtiyaçlarına cevap veren tek tip bir sözleşme oluşturma çabası sonucunda, oldukça geniş hacimli genel kredi sözleşmelerinin imzalanmakta olduğu bilinmektedir. Genel kredi sözleşmeleri vasıtasıyla banka tarafından sunulan hizmet en genel ifadeyle kredi kullandırma hizmeti olsa da, sözleşmenin karakteristik edimin yani kredinin kullandırılma biçiminin değişmesiyle birlikte sözleşmenin niteliği de değişmektedir. Günümüz bankacılık sisteminde, farklı açılardan sınıflandırılmış onlarca kredi türü olduğu bilinmektedir. Ancak diğer kredi türlerine nazaran cari hesap kredisi niteliğindeki krediler ve karz akdi niteliğindeki krediler daha yaygındır.

A. Cari Hesap Sözleşmesi Görüşü

Türk Ticaret Kanunu'nun¹⁵ 89 ve devamı maddelerinde düzenlenmiş olan cari hesap sözleşmesinin bir kredi işlemine uyarlanması neticesinde ortaya çıkan kredi türü

ferent aspects. However, the ones which operate as current account loans and those that are in the form of loan for consumption contracts are more commonly applied loans, compared to the other types.

A. Current Account Contract View

The type of loan that emerges as a result of adapting the current account agreement which is regulated in Article 89 and subsequent articles of the Turkish Commercial Code¹⁵ ("TCC") to a loan transaction is referred as debtor current account credit, in practice. The debtor current account credit can be defined as a loan which is provided within a certain limit and which allows the borrower, differently from the fixed-term loan, to take out as much money as he wishes - within limits - and in return of such freedom of the borrower, the bank has the chance to cease the loan at any time at its own discretion and apply interest thereto at varying rates.¹⁶ In this type of loan, the customer can use loan at different times,

uygulamada borçlu cari hesap kredisi olarak adlandırılmaktadır. Borçlu cari hesap kredisi, kredi borçlusuna belli bir limit dâhilinde kullandırılan, sabit vadeli para öduncünden farklı olarak müşteriye - limit dâhilinde - dilediği miktarda para çekme imkânı sağlayan ve müşterinin bu serbestisine karşılık bankanın da krediyi dilediği zaman kesme ve ayrıca değişen oranlarda faiz yürütme olanağının bulunduğu¹⁶ bir kredi olarak tanımlanabilir. Bu kredi türünde müşteri farklı zamanlarda kredi kullanabilmekte, ödeme yapabilmekte ve dilerse ödeme yaptığı tutarları tekrar kredi olarak kullanabilmektedir. Bu nedenle bu kredi türü rotatif kredi olarak da adlandırılmaktadır.¹⁷ Doktrinde bu kredi türünün bir cari hesap sözleşmesi olarak kabul edilip edilmemesi konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Zira bir kredi sözleşmesinin cari hesap sözleşmesi olarak nitelendirilmesi neticesinde, sözleşmeye uygulanacak kanun hükümleri değişebilecektir.

Bir görüşe göre banka uygulamasında süresiz cari hesap

make repayments, and re-use the amounts it has paid as loan. For this reason, this type of loan is also called as revolving credit.¹⁷ There are disagreements on the doctrine whether this loan type should be accepted as a current account contract. Yet, as a result of a loan contract to be qualified as a current account contract, the provisions of law to be applied to the contract may change.

According to an opinion, in the banking practice it is possible to make an indefinite current account contract and give the power to the bank to make the debt due by terminating the contract at will.¹⁸ The termination power referred hereto is based on the notice of termination, which is defined under Article 98 of the TCC and is one of the events of termination of the current account contract. According to another view in the same aspect, under the loan for consumption contract, when the borrower repays the borrowed amount, the loan for consumption terminates. However, under the credits that operate as current account, the borrower can draw the money it has paid numerous times provided that such remains within the limits of the loan extended.¹⁹ For these reasons, it is argued that the current account provisions in TCC can be applied to the credits that operate as current accounts.

According to the contrary view, when the functions and elements of the current account contract are examined, it is understood that the credits that operate as current account are not in the nature of current account contracts.²⁰ In other words, the general loan contract which is executed for the current account loan does not contain the elements of a current account contract. Moreover, it is seen that the Court of Cassation has also made decisions stating that the loan contracts in the form of current account are deemed to have been the loan for consumption contracts.²¹

B. Loan for Consumption Contract View

Crediting transaction, which is expressed as lending money in the most basic sense, is qualified as a loan for consumption contract with this aspect.²² Likewise, the loan for consumption contract is defined as “a contract in which the lender transfer some money or something that can be consumed to the borrower and the borrower undertakes to give such thing back in the same amount and quality” in Article 386 of TCO. In a loan relationship, the bank’s basic obligation is to transfer the money’s ownership, while the borrower’s basic obligation

sözleşmesi yapılması ve bankaya, dilediği anda sözleşmeyi feshederek alacağı muaccel kılma yetkisi tanınması söz konusudur.¹⁸ Burada sözü edilen fesih yetkisi, TTK’nın 98. maddesinde sayılan ve cari hesap sözleşmesinin sona erme hallerinden biri olan fesih ihbarına dayanmaktadır. Aynı doğrultuda bir diğer görüşe göre de, karz sözleşmesinde ödünç alan, ödünç aldığı parayı geri ödediğinde karz akdi sona ermekte ancak cari hesap şeklinde işleyen kredi ilişkilerinde limit içinde kalmak şartıyla ödünç alan, ödediği parayı tekraren ve birçok defa çekebilmektedir.¹⁹ Bu ve benzeri gerekçelerle cari hesap şeklinde işleyen kredilere, TTK’daki cari hesap hükümlerinin uygulanabileceği savunulmaktadır.

Karşıt görüşe göre ise, cari hesap sözleşmesinin işlevleri ve unsurları incelendiğinde, cari hesap şeklinde işleyen kredilerin cari hesap sözleşmesi niteliğinde olmadığı anlaşılmaktadır.²⁰ Başka bir ifadeyle, cari hesap kredisi için akdedilen genel kredi sözleşmesi cari hesap sözleşmesinin unsurlarını barındırmamaktadır. Ayrıca, Yargıtay tarafından da cari hesap şeklindeki kredi sözleşmelerinin karz akdi niteliğinde olduğunu belirten kararlar verildiği görülmektedir.²¹

B. Karz Akdi Görüşü

En temel anlamda para ödöncü olarak ifade edilen kredi verme işlemi, bu yönüyle bir karz akdi (tüketim ödöncü sözleşmesi) olarak nitelendirilmektedir.²² Zira karz akdi, TBK’nın 386. maddesinde “ödünç verenin, bir miktar parayı ya da tüketilebilen bir şeyi ödünç alana devretmeyi, ödünç alanın da aynı nitelik ve miktarda şeyi geri vermeyi üstlendiği sözleşme” şeklinde tanımlanmaktadır. Bir kredi ilişkisinde, karz akdinin kanuni tanımına uygun olarak, bankanın temel borcu paranın mülkiyetinin devri iken, ödünç alanın temel borcu ise belirli bir zaman sonra parayı geri vermektir. Buna ek olarak, Yargıtay kararları ve diğer gerekçeler ile genel kredi sözleşmesinin karz akdi olduğu görüşü savunulmaktadır. Ancak kredi türlerinin çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda, genel kredi sözleşmelerinin sadece karz akdi olarak nitelendirilmesi mümkün görünmemektedir. Zira ödünç sözleşmesinde, ödünç veren para veya misli bir şeyi ödünç alana geçici olarak verme borcu altına girmektedirken, kredi açma sözleşmesinde tarafların yükümlülükleri çok daha fazla ve daha niteliklidir. Ödünç sözleşmesi görüşü, nakdi kredi dışında kalan kefalet, garanti, aval gibi gayri nakdi krediler ile iskonto işlemlerini açıklamakta yetersiz kalmakta ve bu işlemleri kapsam dışında bırakmaktadır.²³

is to repay the money after a certain time, in line with the legal definition of a loan for consumption contract. In addition, by the decisions of the Court of Cassation and other grounds, it is argued that the general loan contract is a loan for consumption contract. However, when the diversity of loan types is considered, it seems unlikely to qualify general loan contracts solely as loan for consumption contracts. Whereas the lender undertakes to lend money or something else temporarily to the borrower in a loan for consumption contract, the obligations of the parties in the loan contract are numerous and more qualitative. The loan for consumption contract view is inadequate to clarify the transactions other than the cash loan such as non-cash loans namely surety, guarantee, Aval and the discount transactions and said view leaves such transactions out of the scope.²³

In this framework, if a general loan contract is qualified as a loan for consumption contract, as per Article 392 of the TCO, it can be decided that the loan will be due by the demand of the lender. Within this context, the power of the bank to unilaterally terminate the general loan contract and cause the repayment become due and payable, pursuant to the said article will be discussed in the following sections.

C. Other Views

Due to the nature of the service provided by the bank under general loan contracts, there are some cases where the current account contract view and the loan for consumption contract view fail short to explain the type of loan. For example, non-cash loans can be extended based on either of the said two types of contracts. However, according to the types of non-cash loans, additional obligations are imposed on the parties and the provisions of the law related to the above-mentioned opinions are insufficient to regulate such multi-faceted relations. For instance, a letter of credit loan, which is a type of non-cash loan, establishes a proxy relationship between the bank and the borrower as well as a credit relationship.²⁴ Likewise, the letter of credit is a payment instrument bearing the nature of a remittance order.²⁵ When, as another kind of non-cash loan, letters of guarantee are concerned, it has gained certainty by the decision of decisions on the unification of conflicting judgments of the Court of Cassation²⁶ that the letter of guarantee of the bank is qualified as a guarantee contract for the third party, namely the addressee.²⁷

Bu çerçevede bir genel kredi sözleşmesi karz akdi olarak nitelendirilirse, TBK'nın 392. maddesi uyarınca, ödünç verenin talebiyle borcun muaccel hale geleceği kararlaştırılabilecektir. Bu bağlamda, bankanın genel kredi sözleşmesini tek taraflı feshetme ve borcu muaccel kılma yetkisi, bu madde ekseninde ilerleyen bölümlerde ele alınacaktır.

C. Diğer Görüşler

Genel kredi sözleşmelerinin karşılığında banka tarafından sunulan hizmetin niteliğine göre, cari hesap sözleşmesi ve karz akdi görüşlerinin yetersiz kaldığı durumlar mevcuttur. Örneğin gayri nakdi krediler, bu iki sözleşme türünden herhangi birine dayanarak verilebilirler. Ancak gayri nakdi kredilerin türlerine göre taraflara ilave yükümlülükler getirilmekte ve yukarıda açıklanan görüşlere ilişkin kanun hükümleri, bu tarz çok yönlü ilişkileri düzenlemekte yetersiz kalmaktadır. Örneğin bir gayri nakdi kredi türü olan akreditif kredisi, banka ile kredi alan arasında kredi ilişkisi kurmanın yanında vekâlet ilişkisi de kurmaktadır.²⁴ Zira akreditif, havale emri²⁵ niteliği taşıyan bir ödeme aracıdır. Bir diğer gayri nakdi kredi türü olarak teminat mektupları ele alınacak olursa, banka teminat mektuplarının üçüncü kişi yani muhatap bakımından garanti sözleşmesi niteliğinde olduğu Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı²⁶ ile kesinlik kazanmıştır.²⁷

Yukarıda sayılanların dışında, doktrinde genel kredi sözleşmelerine ilişkin, karz vaadi sözleşmesi, karma sözleşme, çok aşamalı sui generis sözleşme ve iş görme sözleşmesi gibi nitelendirmeler yapıldığı da görülmektedir. Örneğin iş görme sözleşmesi görüşüne göre kredi sözleşmeleri, bankalardan belli bir tutara kadar nakdi veya gayri nakdi kredi kullanma yetkisini de tanıyan bankacılıkla ilgili bir iş görme sözleşmesidir.²⁸ Bu görüş, genel kredi sözleşmesinin hukuki niteliğine getirdiği yaklaşım bakımından genel kredi sözleşmesinin, TBK'nın vekâlete ilişkin özel hükümlerine tabi olduğunu ileri sürmektedir.²⁹ Bu görüşler çerçevesinde, genel kredi sözleşmelerinin niteliği ile ilgili kesin bir yargıya varılması mümkün görünmemektedir.

IV. GENEL KREDİ SÖZLEŞMELERİNDE BANKALARIN SÖZLEŞMEYİ SONA ERDİRMEYE İLİŞKİN HAKLARI

Günümüzde bankalar tarafından kullanılmakta olan genel kredi sözleşmelerinin tamamı, bankalara geniş

Apart from the above, it is also seen in the doctrine that general loan contracts are qualified in other manners such as the promise of loan for consumption contract, the mixed contract, the multi-stage sui generis contract and the service agreement, concerning. For example, according to the service agreement view, loan contracts are banking-related service contracts that also grant the power to use cash or non-cash loans from banks up to a certain amount.²⁸ This view suggests that the general loan contract is subject to the special provisions of the TCO regarding proxy, in terms of its approach to the legal nature of the general loan contract.²⁹ In the framework of these views, it does not seem possible to make a definite judgment on the nature of general loan contracts.

IV. RIGHTS OF BANKS REGARDING TO THE TERMINATION OF THE CONTRACT UNDER GENERAL LOAN CONTRACTS

All of the general loan contracts currently used by banks contain unilateral provisions that grant broader powers to the bank. Although such provisions vary from bank to

yetkiler tanıyan tek taraflı hükümler barındırmaktadır. Bu tür hükümler bankadan bankaya farklılık gösterse de, tüm genel kredi sözleşmelerinde bankanın tek taraflı fesih hakkını düzenleyen hükümlerin yer aldığı görülmektedir. Bankalara, sözleşmeyi tek taraflı olarak feshetme ve borcu muaccel kılma yetkisi veren bu hüküm, genel kredi sözleşmelerinin en tartışmalı hükümlerinden biri olarak nitelendirilebilir. Söz konusu hükümler, kimi zaman bankalara doğrudan fesih yetkisi verecek şekilde kaleme alınmaktadır. Bazı sözleşmelerde ise fesih olmaksızın bankaların borcu muaccel hale getirmesine veya dolaylı yoldan sözleşmeyi etkisiz kılmasına olanak sağlayacak maddeler bulunmaktadır. Bankaların söz konusu hakları üç alt başlık halinde incelenecektir.

A. Sözleşmeyi Feshetme Hakkı

Bankalar, sözleşmelerde açıkça saklı tuttıkları fesih hakkı sayesinde, risklere karşı kendilerini güvence altına almaktadırlar. Uygulamada kredinin geri çağırılması olarak adlandırılan sistemde bankalar, herhangi bir süre kısıtlamasıyla bağlı olmadan ve hiçbir sözleşmesel yap-

bank, it appears that provisions regulating the unilateral right of termination of the bank are included in all general loan contracts. This provision which gives the banks the power to terminate the contract unilaterally and to cause the repayment become due and payable can be considered as one of the most controversial provisions of general loan contracts. Sometimes such provisions are drafted in a manner to provide the bank with a direct right of termination. On the other hand, in some other contracts, there are provisions which allow banks to cause the repayment become due and payable without termination or to inactivate the contract. The said rights of the banks will be examined in three subheadings.

A. The Right to Terminate the Contract

The banks secure themselves against risks through the right of termination which they explicitly reserve in the contracts. In the system which is called the recall of the loan in practice, the banks may terminate the loan relationship without being bound by any time constraints and incurring any contractual sanction. Along with the recall of the loan, the debt becomes due. Although the use of this right is often linked to certain conditions based on the formation of the clause, it is often seen that banks tend to equip themselves with an unlimited termination power. Further in some contracts, it appears that there are provisions as to the waiver of the debtor of his right of objection to the termination. The validity of such provisions according to the way of the given termination right shall be examined in the next section; however, assuming that these provisions are valid, the loan repayment, along with all secondary rights arising therefrom will become due and payable upon termina-

tırma maruz kalmadan kredi ilişkisini sona erdirebilmektedir. Kredinin geri çağırılmasıyla birlikte kredi borcu muaccel hale gelmektedir. Maddenin düzenlenme şekline bağlı olarak kimi zaman bu hakkın kullanılması bazı şartlara bağlanmış olsa da, çoğunlukla bankaların kendilerini sınırsız bir fesih yetkisiyle donatma eğiliminde oldukları görülmektedir. Hatta bazı sözleşmelerde fesih ile ilgili olarak borçlunun tüm itiraz haklarından feragat ettiğine dair hükümlerin yer aldığı görülmektedir. Fesih hakkının veriliş şekline göre söz konusu hükmün geçerliliği bir sonraki başlıkta incelenecek olmakla birlikte, bu maddelerin geçerli olduğu varsayımı altında, fesih ile birlikte kredi borcu ve bütün ferileri muaccel hale gelmektedir. Ayrıca muacceliyet tarihinden itibaren, muaccel olan tutarın tamamı üzerinden bankanın temerrüt faizi talep edebileceği de unutulmamalıdır.

B. Borcu Muaccel Kılma Hakkı

Bazı genel kredi sözleşmelerinde, sözleşme ilişkisi sona erdirilmeden borcun muaccel hale getirilmesine ilişkin hükümler yer aldığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle bankalar, borcun olağan vadesinden önce ödenmesini talep etse yahut cari hesabı keserek bakiye tutarı muaccel kılma dahi, taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinin devam edeceği düzenlenmektedir. Cari hesap şeklinde işleyen kredilerde kredi kullanan taraf, kendisine tanıyan limit dahilinde birden çok defa para çekip yatırma imkanına sahip olduğundan³⁰ bu şekilde akdedilmiş bir genel kredi sözleşmesinin, borcun ödenmesinden sonra da yürürlükte kalması olağan görülebilir. Ancak geri ödenen tutarların tekrar kredi olarak kullanılmadığı spot/vadeli kredi türünde (yukarıdaki açıklamalarımız çerçevesinde karz akdi olarak nitelendirilen krediler ge-

FOOTNOTE

11 Seza Reisoglu, Banka Uygulamaları Açısından Yeni Borçlar Kanununun Genel İşlem Koşulları ve Eleştirileri, web site: https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/.../SR_Borclar_Kanunu_Genel_Islem_Sartlari.doc (Last access: 02.05.2017)

12 Schulze / Schulte-Nölke, BGB §. 305 c Rn. 4. cited from **Akcaal**, p. 60.

13 Turkish Civil Code, OG dated 08.12.2001 and numbered 24607.

14 Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ed. 14, Ankara 2012, p. 222.

15 Turkish Commercial Code (TCC), OG dated 14.02.2011 and numbered 27846.

16 Onur Yalçın, Banka Kredi Sözleşmelerindeki Genel İşlem Şartlarının Geçerliliği, Ankara 2006, p. 25.

17 Mahmut Bilgen, Banka Hukukunda Sözleşmeler Uyumazlıklar Hukuki Sorumluluk, Ankara 2011, p. 121.

18 Sabih Arkan, Ticari İşletme Hukuku, Ed. 17, Ankara 2012, p. 370.

19 Yalçın, p. 26.

20 Davut Gürses, Banka Genel Kredi Sözleşmesi, İstanbul 2016, p. 77.

21 The Court of Cassation General Civil Assembly, dated 20.10.1978, numbered E.1977/11-213, K.1978/856; The Court of Cassation 19th CC, dated 26.06.1997, numbered E.1997/4575, K.1997/6637.

22 Heinrich Honsell, Schweizerisches Obligationenrecht Besonderer Teil, 3. Aufl., Bern 1995 cited from **Fahrettin Aral**, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ed. 5, Ankara 2003, p. 136,

23 Gürses, p. 44.

24 Vahit Doğan, Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, Ed. 3, Ankara 2012, p. 88.

25 Doğan, p. 29.

26 The Court of Cassation, Joint Chambers, dated 11.06.1969, numbered 1969/4 E., 1969/6 K.

27 Akın Ekici/ Nihayet Durukanoglu, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Teminat Mektupları, İstanbul 2016, p. 43.

28 Gürses, p. 59

29 Yalçın, p. 35.

30 Şener Akyol, "Banka Sözleşmeleri", Ord. Prof. Dr. Kemalettin Birsene Armağan, İstanbul 2001, p. 91

31 Yalçın, p. 34.

tion. It should also be noted that, starting from the due date, the bank will have the right to claim a default interest over the entire amount that became due accordingly.

B. The Right to Cause the Repayment Become Due

In some general loan contracts, it is seen that provisions regarding making the debt due without terminating the contractual relationship take place. In other words, even if the banks cause the repayment become due by ceasing the current account or demand the repayment before its agreed due date from the borrower, the contract stipulates that the contractual relationship between the parties will continue. Since the borrower is able to repay and draw multiple times within the limit granted in current account credits,³⁰ it may be accepted as usual that a general loan contract executed in this manner to remain in force after the repayment. However, in the spot / term loans (the loans which are qualified as a loan for consumption contract are generally spot/term loans) in which the repayments cannot be drawn again as loan, it is pointless to continue the contractual relationship after the repayment of debts. In the loan for consumption contract, the contractual relationship between the parties terminates when the borrowed money is returned.³¹ We are of the opinion that there is no point to maintain a contractual relationship where the parties no longer have any obligation to each other. In addition, Court of Cassation stated in a decision that ceasing the current account subject to a loan contract would mean termination of the contract.³²

nellikle spot/vadeli kredilerdir), borcun ödenmesinden sonra sözleşme ilişkisinin devam etmesi anlamsızdır. Zira karz akdinde alınan para ödünç verene iade edilince taraflar arasındaki sözleşme ilişkisi son bulmaktadır.³¹ Tarafların birbirlerine karşı hiçbir edim yükümlüğü kalmamış olan bir sözleşme ilişkisini ayakta tutmanın pratikte bir yararı olmadığı kanaatindeyiz. Bunlara ek olarak Yargıtay bir kararında, kredi sözleşmesine bağlı hesabın kat edilmesinin, sözleşmenin feshi anlamına geldiğini belirtmektedir.³²

C. İfanın Talep Edilebilirliğini Ortadan Kaldıran Diğer Haklar

Genel kredi sözleşmelerinde sıkça görülen bazı hükümler bankalara doğrudan fesih hakkı vermemekle birlikte, bankalar söz konusu hükümlere dayanarak kredi kullandırma yükümlülüğünü ifa etmekten kaçınabilmektedir. Örnek vermek gerekirse, genel kredi sözleşmelerinde bankalara, kredi limitleri üzerinde tasarruf yetkisi tanınmaktadır. Bu yetki çerçevesinde bankalar, hiçbir haklı nedene dayanmak zorunda olmaksızın kredi limitini tamamen veya kısmen iptal etme hakkına sahiptir. Bu gibi durumlarda her ne kadar sözleşme yürürlükte olsa da kredi alan, bankadan edimlerin ifasını talep edemeyecektir. Bankanın bahsi geçen hakkını kullanması halinde, sözleşme sone ermemekte ancak uygulanabilirliği ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle, bu tarz hükümlerin de genel işlem koşulları bakımından içerik denetimine tabi olduğu ve yazılmamış sayılma yaptırımına maruz kalabilecekleri düşünülmektedir.

DİPNOT

11 Seza Reisoğlu, Banka Uygulamaları Açısından Yeni Borçlar Kanununun Genel İşlem Koşulları ve Eleştirileri, Internet adresi: https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/.../SR_Borclar_Kanunu_Genel_Islem_Sartlari.doc (Son erişim: 02.05.2017)

12 Akcaal, s. 60'dan naklen, Schulze / Schulte-Nölke, BGB §. 305 c Rn. 4.

13 Türk Medeni Kanunu (TMK), 08.12.2001 tarih, 24607 sayılı RG.

14 Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Bası, Ankara 2012, s. 222.

15 Türk Ticaret Kanunu (TTK), 14.02.2011 tarih, 27846 sayılı RG.

16 Onur Yalçın, Banka Kredi Sözleşmelerinde Genel İşlem Şartlarının Geçerliliği, Ankara 2006, s. 25.

17 Mahmut Bilgen, Banka Hukukunda Sözleşmeler Uyumazlıklar Hukuki Sorumluluk, Ankara 2011, s. 121.

18 Sabih Arkan, Ticari İşletme Hukuku, 17. Bası, Ankara 2012, s. 370.

19 Yalçın, s. 26.

20 Davut Gürses, Banka Genel Kredi Sözleşmesi, İstanbul 2016, s. 77.

21 Yargıtay H.G.K., T. 20.10.1978, E.1977/11-213, K.1978/856; Yargıtay 19. H.D., T. 26.06.1997, E.1997/4575, K. 1997/6637.

22 Fahrettin Aral, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 5. Bası, Ankara 2003, s. 136'dan naklen Heinrich Honsell, Schweizerisches Obligationenrecht Besonderer Teil, 3. Aufl., Bern 1995.

23 Gürses, s. 44.

24 Vahit Doğan, Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, 3. Bası, Ankara 2012, s. 88.

25 Doğan, s. 29.

26 Yargıtay İ.B.G.K., T. 11.06.1969, E.1969/4, K.1969/6.

27 Akın Ekici/Nihayet Durukanoglu, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Teminat Mektupları, İstanbul 2016, s. 43.

28 Gürses, s. 59.

29 Yalçın, s. 35.

30 Şener Akyol, "Banka Sözleşmeleri", Ord. Prof. Dr. Kemalettin Birsen'e Armağan, İstanbul 2001, s. 91.

31 Yalçın, s. 34.

C. Other Rights Removing the Claimability of the Performance

While some of the provisions commonly seen in general loan contracts do not grant the direct right of termination to the banks, the banks may avoid its obligation of lending money by such provisions. For instance, in general loan contracts, the power of disposition over the loan limits is granted to the banks. Within the scope of such power, banks have the right to cancel the limit partly or wholly without being obliged to ground it on a just cause. In such cases, the debtor shall not demand the performance of the obligations from the bank even though the contract is still in force. In the event that the bank exercises the said right, the contract will not be terminated but the applicability of it will be suspended. For this reason, it may be argued that such terms are also subject to control in terms of general transaction conditions and could be subject to sanction of being deemed unwritten.

V. EVALUATION OF THE RIGHT OF UNILATERAL TERMINATION

The provisions regulating the right of unilateral termination will be examined under two headings according

V. TEK TARAFLI FESİH HAKKININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bankaların tek taraflı fesih hakkını düzenleyen hükümler düzenlenme şekillerine göre; haklı nedenle fesih ve koşulsuz fesih olmak üzere iki ana başlık altında incelenecek olup, söz konusu hükümlerin ilgili genel kredi sözleşmesinin niteliğine göre ve genel işlem koşulları çerçevesinde geçerlilikleri ayrıca değerlendirilecektir.

A. Haklı Nedenle Fesih

Bankalara tek taraflı fesih hakkı veren hükümlerin genel kredi sözleşmelerinin çoğunda mevcut olduğu bilinmekle birlikte, bazı sözleşmelerde bu hakkın kullanılmasının birtakım şartlara bağlandığı görülmektedir. Bu tarz hükümler uyarınca, piyasadaki dalgalanmalar, borçlunun mali durumunun bozulması, sözleşmesel yükümlülüklerin yerine getirilmemesi ve bunun gibi oldukça geniş kapsamlı kaleme alınmış pek çok koşuldan herhangi birinin gerçekleşmesi durumunda banka, sözleşmeyi feshetme ve borcu muaccel kılma hakkına sahip olmaktadır. Hatta kimi zaman, bu şartlardan birinin gerçekleşmesiyle kredinin kendiliğinden muaccel hale geleceği ve borçlunun temerrüde düşmüş sayıla-

to the manner in which they are stipulated: rightful termination and unconditional termination. Also, validity of such provisions will be separately evaluated in terms of the nature of the general loan contracts and within the framework of general transaction conditions.

A. Rightful Termination

Although it is known that the provisions granting the right of unilateral termination to the banks are present in most of general loan contracts, the use of such right is held conditional upon several terms in some of the contracts. Pursuant to such provisions, the banks will have the right to terminate the contract and cause the debt become due and payable in the event of a fluctuation in the market, deterioration of the debtor's financial situation, failure of performance of contractual obligations or occurrence of such other condition, which conditions are drafted rather comprehensively. In fact sometimes, provisions stating that the debt will automatically become due and the debtor will be deemed in default upon the occurrence of one of the said condition are placed in contracts. The purpose behind such provisions are explained as to enable the banks to take precautions against sudden changes and negativities which may occur in the national economy, or in the debtor's financial situation or ability to pay; and to survive the contractual bond when necessary.³³ Within this context, it will be appropriate to make an evaluation based on each type of the loan to be used and the nature of the general loan contract.

Accordingly, should a general loan contract for a credit that operates as current account be assessed; the provisions which are unfamiliar to the nature of the contract and the characteristic of the business will be deemed unwritten as per the second paragraph of Article 21 of the TCO. Within this framework, it has been envisaged that the other provisions of such general loan contract that are related to other types of loans should be deemed unwritten. The contract, with the remaining terms, should be approached from the perspective of the special provisions of TCC regarding current account contracts and such provisions should be applied by analogy.³⁴ Within this context, as per paragraph 1/(b) of Article 98 of the TCC, unless the terms of the current account contract is specifically agreed thereon, it will be terminated via notice of a party to another. In a world where the contract can be terminated upon the termination notice of a party without it being subject to any other condition, it should be naturally possible to terminate it also by cause.

cağı yönünde hükümler sözleşmelere koyulmaktadır. Genel kredi sözleşmelerinde bu tarz düzenlemelere yer verilmesinin nedeni ise, belirsiz süreli akdedilen bir genel kredi sözleşmesinde kredi kullanan tarafın mali durumu, ödeme gücü veya ülkenin ekonomik şartlarında meydana gelebilecek ani değişiklik ve olumsuzluklar karşısında bankaya tedbir alma imkanı sağlamak ve gerektiğinde bankanın söz konusu akdi bağlılıktan kurtulabilmesini sağlamak olarak ifade edilmektedir.³³ Bu bağlamda kullanılan kredinin türüne ve genel kredi sözleşmesinin niteliğine göre bir değerlendirme yapmak yerinde olacaktır.

Bu açıdan, cari hesap şeklinde işleyen bir kredi için imzalanan genel kredi sözleşmesi ele alınacak olursa, öncelikle TBK'nın genel işlem koşullarına ilişkin 21. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, sözleşmenin niteliğine ve işin özelliğine yabancı olan genel işlem koşulları yazılmamış sayılacaktır. Bu çerçevede, ilgili genel kredi sözleşmesinde yer alan diğer kredi türlerine ilişkin hükümlerin de yazılmamış sayılması gerektiği düşünülmektedir. Geriye kalan maddelerle birlikte sözleşme, TTK'daki cari hesap sözleşmesine ilişkin özel hükümler ekseninde ele alınmalı ve bu hükümler kıyasen uygulanmalıdır.³⁴ Bu bağlamda TTK'nın 98. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi uyarınca, cari hesap sözleşmesi için bir süre kararlaştırılmadığı takdirde taraflardan birinin fesih ihbarında bulunması ile sözleşme sona ermektedir. Hiçbir koşula tabi olmaksızın fesih ihbarı ile sözleşmenin sona erdirilebildiği bir durumda, belirli şartların gerçekleşmesi halinde evleviyetle sözleşmenin haklı nedenle sona erdirilebileceğinin kabulü gerekir.

Karz akdi şeklinde nitelendirilen sözleşmeler bakımından, Borçlar Hukuku çerçevesinde haklı nedenle fesih ilişkin görüşleri incelemek gerekmektedir. Haklı nedenle fesih, diğer adıyla olağanüstü fesih, taraflardan birinin belirli veya belirsiz süreli borç ilişkilerini, bazı haklı sebeplerin ortaya çıkması halinde tek taraflı irade beyanıyla sona erdirebilmesi anlamını ifade etmektedir.³⁵ Mevzuatta bazı sözleşme ilişkileri için hangi durumların haklı sebep sayılacağı münferiden düzenlenmiş olsa da, genel bir haklı sebep tanımı bulunmamaktadır. Bu sebeple, hukukumuzda haklı sebebin varlığı için "çekilmezlik" kavramı benimsenmiş ve bir sözleşme ilişkisinin, o sözleşmenin tarafları bakımından çekilmez bir durum yaratması halinde taraflara sözleşme ilişkisine olağanüstü fesih yoluyla son verme imkânının tanınması gerektiği ileri sürülmüştür.³⁶

Regarding the contracts qualified as loan for consumption contracts, the views concerning the rightful termination under the Law of Obligation should be examined. The rightful termination or extraordinary termination means unilateral termination of the contractual relationships with definite or indefinite term via unilateral declaration of the intention upon occurrence of just causes.³⁵ Although it is explicitly regulated in law that which situations will be deemed as a just cause for some type contractual relationships, there is not a general definition for the just cause. For this reason, the concept of “unbearableness” has been adopted in our law system which argues that, if a contractual relationship created an unbearable situation for the parties, the right to terminate by the way of extraordinary termination should be granted to the parties.³⁶

In our law system, in case of termination by cause, the addressee of the notice may ask the drawer to clarify his reason of termination. If the drawer fails to do so, the addressee may prevent the effect and consequences of termination notice by returning it. Similarly, the addressee may claim and prove that the given reasons do not exist or are not sufficient.³⁷ For this reason, specifying the just causes which results in termination of the contract becomes significant in terms of such possible disputes which may arise after termination. In the event of a termination following the occurrence of one of the reasons specified in the general loan contract, it will be sufficient for the bank to state that it has grounded the termination on the relevant provision thereof. The debtor’s right of objection will then be limited with the argument as to whether the said circumstance causing the termination has actually occurred. For instance, if deterioration of the debtor’s financial situation is stipulated as a just cause for termination in a general loan contract and the bank terminates the contract by putting forward such reason, the debtor cannot claim that it is not a valid reason to terminate the contract. In our opinion, the debtor can only object to termination by claiming that its financial situation has not been deteriorated, since the parties had already agreed on the circumstances to be deemed as just causes for termination in the contract. Otherwise, in the event of termination of a contract in which the just causes are not stipulated, the judge will examine as to whether the circumstances constituted a just cause within the framework of concrete case based on his power of discretion.³⁸ In brief, it is thought that the rightful termination clauses of a contract which is qualified as a loan for consumption contract should be

Hukukumuzda herhangi bir haklı sebeple sözleşmenin feshi halinde muhatap, hak sahibinin gerekçesini açıklamasını talep edebilecek; herhangi bir gerekçe gösterilmemesi halinde fesih beyanını geri çevirerek hüküm ve sonuç doğurmasına engel olabilecektir. Aynı şekilde sonradan gösterilen sebeplerin mevcut veya yeterli olmadığını da iddia ve ispat edebilecektir.³⁷ Bu sebeple, sözleşme içerisinde fesih hakkının kullanılmasına sebebiyet verecek haklı sebeplerin sayılmış olması, fesih sonrasında doğması muhtemel uyumsuzluklar açısından önem kazanmaktadır. Sözleşmede sayılan sebeplerden birinin gerçekleşmesini müteakip sözleşmenin sona erdirilmesi durumunda, bankanın ilgili sözleşme maddesine dayandığını belirtmesi yeterli olacaktır. Kredi alanın itiraz hakkı ise sadece feshe sebep olan olayın gerçekleşip gerçekleşmediği ile sınırlı olacaktır. Örneğin genel kredi sözleşmesinde, kredi alanın mali durumunun bozulması durumu banka lehine bir fesih sebebi olarak düzenlenmişse ve banka bu gerekçeyi ileri sürerek sözleşmeyi feshetmişse, bu durumda kredi alan bu durumun haklı bir fesih sebebi olmadığını ileri süremeyecektir. Kanaatimizce kredi alan sadece mali durumunun bozulmamış olduğu gerekçesiyle itirazda bulunabilecektir, zira taraflar arasında, sözleşmede sayılan hallerin birer haklı fesih sebebi olduğu yönünde mutabakat mevcuttur. Aksi bir durumda, yani haklı nedenlerin belirlenmemiş olduğu bir sözleşmenin feshinde, hâkim takdir yetkisini kullanarak somut olayın şartları çerçevesinde ortaya çıkan olgunun haklı sebep teşkil edip etmediğini inceleyecektir.³⁸ Özetle, karz akdi olarak nitelendirilen genel kredi sözleşmelerindeki haklı sebeple feshe ilişkin maddelerin geçerli olduğu düşünülmektedir. Ancak bu halde dahi, TBK’nın 25. maddesi gereği, genel işlem koşullarına, dürüstlük kurallarına aykırı olarak, karşı tarafın aleyhine veya onun durumunu ağırlaştırıcı nitelikte hükümler konulamaz. Bu tarz hükümlerin yaptırımı ise 27. madde uyarınca kesin hükümsüzlük olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, kredi alanın başka bir banka ile sözleşme ilişkisi kurması fesih sebebi olarak düzenlenirse, kanaatimizce bu durum sözleşme hürriyetini kısıtlayıcı nitelikte olduğundan, ilgili hükmün söz konusu kısmı 27. madde uyarınca kesin hükümsüz kabul edilmelidir.

B. Koşulsuz Fesih

Genel kredi sözleşmesi hükümleri içerisinde geçerliliği en çok tartışılan tek taraflı fesih hakkına ilişkin düzenleme, kimi yazarlarca genel kredi sözleşmelerindeki en tehlikeli hüküm olarak gösterilmektedir.³⁹ Geçtiğimiz

valid. However, even in this case, provisions which are to the detriment of the other party or aggravate the position of the other party in a manner contrary to the good faith principle cannot be placed among general transaction conditions, as per Article 25 of TCO. Sanction to be imposed on such provisions is absolute nullity, pursuant to Article 27 of TCO. As an example; if debtor's entering into a contractual relationship with another bank is stipulated as a reason for termination, we are of the opinion that such provision should be deemed null as per article 27, since it restricts the liberty to contract.

B. Unconditional Termination

The provision regarding unilateral termination right, which is the most controversial one among the provisions of the general loan contract, is considered to be the most dangerous provision of the general loan contracts.³⁹ It should be considered that, during the economic crisis periods in recent years, recall of the loans on the grounds of such terms triggered more the crisis by causing the companies to deteriorate.⁴⁰ For this reason, the said provision should be subject to the content

yıllarda ekonomik kriz dönemlerinde panik ortamında, kullanılan kredilerin bu hükümlere dayanılarak geri çağırılmasının firmaların kötüye gitmesine neden olarak krizi daha da tetiklediği göz önünde bulundurulmalıdır.⁴⁰ Bu nedenle söz konusu hüküm, genel işlem koşulları çerçevesinde içerik denetimine tabi tutulmalıdır.

Cari hesap şeklinde işleyen krediler ile ilgili olarak, bu sözleşmelerin TTK'daki cari hesap sözleşmesi hükümlerine tabi olması gerektiği görüşü çerçevesinde, bir önceki başlık altında yapılan açıklamalar bu kısım için de geçerli olacaktır. Yani TTK'nın 98. maddesi kapsamında, cari hesap sözleşmesi için bir süre kararlaştırılmadığı takdirde taraflardan birinin fesih ihbarında bulunması ile sözleşme sona erecek ve bakiye borç muaccel hale gelecektir. Ancak bu noktada, doktrinde aksi savunuluyor olsa da, Yargıtay tarafından, cari hesap şeklinde işleyen kredilere ilişkin sözleşmelerin cari hesap sözleşmesi olarak kabul edilmediğini ve bu tür sözleşmelerin de karz akdi olarak nitelendirildiğini bir kez daha vurgulamak gerekmektedir. Bu bağlamda Yargıtay tarafından 98. maddenin, bankanın tek taraflı fesih hakkının dayanağı olarak görülmediği açıktır. Öte yandan, TBK'nın

control within the framework of general transaction conditions.

Regarding the credits which operate as current account, under the view which argues such contracts should be subject to the provisions of current account contract, our explanations in the previous section will apply here as well. In other words, within the scope of Article 98 of TCC, in the event that the term of contract is not decided in the current account contract, it shall terminate via a termination notice of one of the parties and the balance shall become due. At this point, although in the doctrine some jurists allege otherwise, it should be emphasised that contracts regarding the current account credit are not accepted as current account contract by the Court of Cassation and they are qualified as loan for consumption contracts. Within this context, the Court of Cassation obviously does not perceive Article 98 of TCC as the ground for unilateral termination right of the banks. On the other hand, Article 392 of TCO regarding the loan for consumption states as follows: *“regarding the return of the borrowed, if a certain date or a notification period is not determined or it is not decided that the debt will be due at the time of request, the borrower is not obliged to return the borrowed unless six weeks have passed starting from the first request”*. As understood from the provision, in the loan for consumption contract, it is possible to agree that the debt will become due by the time it is requested. However, it has been accepted in the doctrine that the bank should grant an appropriate time to the other party when exercising such right.⁴¹

In addition to the views arguing that the provisions which grant the right of unconditional termination to the bank is valid, there are some authors who argue that such provisions are not valid for several reasons. According to a view, such provisions should be dealt with the approach that “unusual and surprising reservations are not included in the scope of the contract” in the theory of general transactions conditions.⁴² The equivalent of the term “unusual and surprising reservations” in the TCO is regulated as “general transactions conditions which are unfamiliar to the nature of the contract and the characteristics of the business” in Article 21.⁴³ According to the authors who support this view, the provisions regarding the bank’s ability of ceasing the account and terminating the loan relationship at any time it wills, without giving any reason should be deemed unwritten.⁴⁴

tüketim öduncüne ilişkin 392. maddesi şu şekildedir: *“Öduncün geri verilmesi konusunda belirli bir gün ya da bildirim süresi veya borcun geri istendiği anda muaccel olacağı kararlaştırılmamışsa ödünç alan, ilk istemden başlayarak altı hafta geçmedikçe öduncü geri vermekle yükümlü değildir.”* Madde hükmünden anlaşıldığı üzere, karz akdinde, borcun geri istendiği anda muaccel olacağı kararlaştırılabilmektedir. Ancak doktrinde bankanın bu hakkını kullanırken karşı tarafa, somut olaya uygun bir süre vermesi gerektiği kabul edilmektedir.⁴¹

Bankaya koşulsuz fesih hakkı veren hükümlerin geçerli olduğunu savunan görüşlerin yanında, çeşitli nedenlerle geçersiz olduğunu savunan yazarlar da bulunmaktadır. Bir görüşe göre, bu tarz hükümler, genel işlem koşulları teorisindeki “alışılmadık ve şaşırtıcı kayıtların sözleşme içeriğine dahil olmadığı” yaklaşımı ile ele alınmalıdır.⁴² “Alışılmadık ve şaşırtıcı kayıtlar” ifadesinin TBK’daki karşılığı ise 21. maddedeki “sözleşmenin niteliğine ve işin özelliğine yabancı olan genel işlem koşulları” şeklindeki düzenlemedir.⁴³ Bu görüşü savunan yazarlara göre kredi veren kurumun dilediği anda hiçbir gerekçe göstermeksizin hesabı kat edeceğine ve kredi ilişkisine son vereceğine ilişkin koşulların yazılmamış sayılması gerekmektedir.⁴⁴

Tek taraflı fesih hakkının geçersizliğine ilişkin bir diğer görüşte de, söz konusu hükümlerin kişilik haklarından olan ekonomik faaliyet özgürlüğünün ahlaka aykırı derecede sınırlandırılması nedeniyle kesin hükümsüz sayılması gerektiği savunulmaktadır.⁴⁵ Bu görüş azınlıkta olup, çoğunluk görüşe göre bu tarz hükümler geçerlidir ancak bankalara tanınan fesih hakkı sınırlanmalıdır. Bu sınırlamanın ölçütü ise dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağıdır. Daha açık bir ifadeyle, banka dilediği zaman sözleşmeyi feshedebilecek olmakla birlikte, bu hakkını kötüye kullanmamalı ve dürüstlük kuralına uygun hareket etmelidir.⁴⁶ Bu görüşe paralel olarak Yargıtay da fesih hakkının kullanılmasında iyi niyet ve hakkın kötüye kullanılması yasağı kriterlerini benimsemiştir.⁴⁷ Cari hesap şeklinde işleyen kredi sözleşmelerinin feshine ilişkin verilmiş bu kararda, banka tarafından genel kredi sözleşmesinin feshedilmesinin, ekonomik faaliyet özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikte olmadığı belirtilmiştir. Bu çerçevede fesih hakkının TMK’nın 2. maddesindeki dürüstlük kuralının çizdiği sınırlar içerisinde kullanılması suretiyle, koşulsuz feshine ilişkin maddelerin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Buna ek olarak, Yargıtay tarafından verilmiş başka bir kararda, süresiz olan kredi sözleşmelerinin, TTK’nın

Another view concerning the invalidity of unilateral termination argues that the said provisions should be deemed null since they immorally limit the freedom of economic activity which is one of the personal rights.⁴⁵ This view is in the minority and according to the view of the majority, such provisions are valid, but the right of termination of the banks should be limited. The criterion for such limitation is the good faith and prohibition of abuse of rights. In other words, banks may terminate the contract whenever it wishes; however; they should act in accordance with the good faith and not abuse their termination right.⁴⁶ In parallel with this view, the Court of Cassation has adopted the criteria of good faith and prohibition of abuse of rights regarding the use of termination right.⁴⁷ In this decision which was given regarding the termination of a general loan contract that operated as a current account contract, it was stated that the termination of the said contract was not qualified as limitation of the liberty of economic activity. Within this context, it has been concluded that the provisions related to unconditional termination are valid, provided that the right of termination is used within the limits drawn by the good faith principle in Article 2 of the TCC. Additionally, in another decision of the Court of Cassation, it was stated that the indefinite-term loan contracts could be terminated pursuant to Article 18/3 of the TCC.⁴⁸

In the light of foregoing, one will conclude that the provision regarding unilateral termination by bank is valid regardless of whether the general loan contract is qualified as a current account contract or a loan for consumption contract; however, the use of the said rights is in practice limited within the framework of the good faith principle. Otherwise, the application of such provision will be deemed an abuse of right by the bank which will not be protected by laws.⁴⁹ As a result, the termination may be deemed invalid and the bank may be responsible for the damages incurred by others because of the termination.⁵⁰

VI. CONCLUSION

In this study, views in doctrine and provisions regarding the general transaction conditions have been examined, nature of the general loan contracts have been discussed, the rights of banks to unilaterally terminate the general loan contracts have been analysed and the validity of those provisions that regulate the right of termination of the banks are evaluated in various aspects. General transaction condition regulated in TCO are,

18/3. maddesi uyarınca taraflarca feshedilebileceği belirtilmiştir.⁴⁸

Bu bilgiler ışığında, genel kredi sözleşmesinin cari hesap sözleşmesi veya karz akdi şeklinde nitelendirilmesine bakılmaksızın, bankanın tek taraflı feshine ilişkin hükmün geçerli olduğu ancak uygulamada bu hakkın kullanımının dürüstlük kuralı çerçevesinde sınırlandırıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Aksi takdirde bankanın bu hakkını kötüye kullanımı korunmamaktadır.⁴⁹ Bunun sonucu olarak fesih geçersiz sayılabilecek ve banka fesih nedeniyle maruz kalınan zararlardan sorumlu olabilecektir.⁵⁰

VI. SONUÇ

Çalışmamız kapsamında genel işlem koşullarına ilişkin düzenlemeler ve doktrindeki görüşler incelenmiş, daha sonra genel kredi sözleşmelerinin niteliği tartışılmış, bankaların genel kredi sözleşmesini sona erdirmeye yönelik tek taraflı haklarına değinilmiş ve son olarak, bankaların fesih hakkını düzenleyen maddelerin geçerliliği farklı boyutlarıyla değerlendirilmiştir.

TBK'da düzenlenen genel işlem koşulları, en temel ifadeyle gelecekte yapılacak aynı türdeki çok sayıda sözleşmenin içeriğini oluşturmak üzere, önceden tek yanlı olarak genel ve soyut biçimde hazırlanan ve sözleşmenin kuruluşunda taraflardan birinin dayandığı, görüşülmeden sözleşmenin içeriğine dahil olmasını istediği sözleşme koşulları şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımdaki unsurları taşıyan hükümlerin, TBK'nın 21. maddesi uyarınca sözleşme kapsamına girip girmediğine karar verilmesi adına söz konusu hükümler yürürlük denetimine tabi tutulmaktadır. Ardından, söz konusu hükümlerin bir yaptırıma tabi olup olmayacağının tespiti için yorum denetimi ve içerik denetimi yapılmaktadır. Bu şekilde, sözleşme tarafları arasındaki dengenin korunması amaçlanmaktadır.

Genel kredi sözleşmelerinin nitelikleri ile ilgili olarak, genel kredi sözleşmelerinin kredinin kullanılma şekline nitelendirilmesi ve buna göre farklı kanun hükümlerinin uygulanması gerektiğini savunan görüşler bulunmaktadır. Bu çerçevede cari hesap şeklinde işleyen kredi sözleşmelerine, TTK'nın cari hesap sözleşmesine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması yönünde görüşler bulunsun da, Yargıtay'ın benimsediği görüşle de uyumlu şekilde, pratikte genel kredi sözleşmelerinin çoğunlukla karz akdi olarak nitelendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

in the most basic terms, defined as contractual terms which are unilaterally prepared in a general and abstract manner in order to constitute the content of numerous contracts of the same type, to be made in the future and where one of the parties depend on and wishes to include in the contract without having to conduct any negotiations thereon. The provisions which bear the elements in the definition are subject to operation control in order to decide as to whether such provisions should be deemed included in the scope of the contract, according to Article 21 of TCO. Afterwards, interpretation control and content control will be conducted in order to determine if such provisions are subject to any sanction. This way, it has been aimed to protect the balance between the parties of a contract.

When it comes to the nature of general loan agreements, there are views which suggest to qualify the a general loan contract based on its type in which the credit is used and to assure application of different provisions of the law accordingly. Within this context, it has been concluded that, from the aspect of the Court of Cassation, general loan contracts would be qualified as the loan for consumption contract in practice, whereas there are other views which argue that the provisions of the TCC regarding the current account contract should be applied to the contracts of credits that operate as a current account.

In connection with the rights granted to the banks in the general loan contracts, it has been understood that, alongside the right of unilateral termination, banks would hold other rights which have similar effects to

Genel kredi sözleşmelerinde bankalara tanınan haklarla ilgili olarak, sözleşmeyi tek taraflı feshetme hakkının yanı sıra bankaların, benzer sonuçlar doğuran başka haklara da sahip olduğu görülmektedir. Bankanın dilediği an hesabı kesmesi, borcu muaccel kılması veya limiti iptal etmesi neticesinde sözleşme yürürlükte gibi görünse de, sözleşmenin ifası talep edilemeyecektir. Ayrıca, sözleşmelerde aksi yönde hükümler yer alsa da, Yargıtay'ın görüşüne göre, hesabın kat edilmesi yoluyla borcun muaccel kılması, fesih sonucunu doğurmaktadır.

Genel kredi sözleşmelerinin banka tarafından haklı nedenle feshine ilişkin maddelerin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak hükmün kapsamı ile ilgili olarak genel işlem şartları çerçevesinde içerik denetimi yapılması ve bazı hallerin madde kapsamından çıkarılması mümkündür. Bankalara sözleşmeyi koşulsuz olarak tek taraflı feshetme hakkı veren maddeler ise tartışma konusudur. Bazı yazarlar tarafından söz konusu hükümlerin genel işlem koşulu teorisi çerçevesinde geçersiz olduğu ileri sürülmektedir. Bu doğrultudaki bir diğer görüş ise, geçersizliğin sebebi olarak, ekonomik faaliyet özgürlüğünün kısıtlanmasını göstermektedir. Ancak Yargıtay, koşulsuz fesih hakkı veren maddelerin ekonomik faaliyetleri kısıtlayıcı nitelikte olmadığı ve geçerli olduğu, ancak bu hakkın dürüstlük kuralı çerçevesinde kullanılması gerektiği görüşünü benimsemektedir. Doktrindeki ağırlıklı görüş de Yargıtay'ın bu tutumunu destekler niteliktedir. ■

FOOTNOTE

32 The Court of Cassation, General Civil Assembly, dated 10.04.2002, numbered E.2002/19-266, K.2002/264.

33 Ahmet Battal, Güven Kurumu Niteliğindeki İşletmelerin Bankaların Hukuki Sorumluluğu, Ankara 2001, p. 242.

34 Yalçın, p. 112; Yeşim Atamer, Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlanması Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi, Ed. 2, İstanbul 2001, p. 277.

35 Pınar Altınok Ormancı, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, University of Ankara, Doctoral Thesis, Institute of Social Sciences, Department of Private Law, Ankara 2011, p. 96.

36 Özer Selici, Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1976, p. 186.

37 Ormancı, p. 177.

38 Ormancı, p. 134.

39 Akyol, p. 104; Yalçın, p. 111.

40 Füsun Tuncel Yazıcıoğlu, Banka Kredi Sözleşmeleri ve Kredilerden Doğan Uyuşmazlıklar, Ankara 2013, p. 75.

41 Gürses, p. 407; Selici, p. 112.

42 Yalçın, p. 111.

43 Akcaal, p. 57.

44 Akcaal, p. 57; Atilla Altop, "Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Genel İşlem Koşulları Düzenlemesi", Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Reyegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007, p. 259.

45 Yalçın, p. 111.

46 For detailed information regarding this view please see: Yalçın, p. 114; Gürses, p. 408; Ünal Tekinalp,

Türk Mali Kurumlar Hukuku I: Bank Hukukunun Esasları, İstanbul 1988, p. 358; Türkay Alica, Türk Hukukunda Banka Genel Kredi Acma Sözleşmesi, Unpublished Master Thesis, İstanbul University Institute of Social Sciences, İstanbul 1990, p. 118.

47 The Court of Cassation, 11th Civil Chamber, dated 25.11.1994, numbered 94/6472 E., 11467K.

48 Yalçın, p. 115, By transfer from the decision of the Court of Cassation, 19th Civil Chamber, Date: 22.02.1998, Case No: 1998/6138, Decision No: 1999/1015.

49 Alica, p. 118

50 Alica, p. 117; Cemal Oğuz, Genel İşlem Şartları ve İçerik Sınırları, Unpublished Doctoral Thesis, Ankara University, Institute of Social Sciences, Ankara 1993, p. 105.

each other. As a result of bank's ceasing the account, causing the debt become due and payable or cancelling the limit at any time at its discretion, the performance of the contract will not be demanded, although it was seemingly in force. Additionally, despite the existence of provisions to the contrary in the contracts, causing the debt becoming due by ceasing the account will result in termination, according to the Court of Cassation.

It has thus been concluded that the provisions regarding the rightful termination of the general loan contract by banks should be in principle, valid. However it is possible to conduct a content control under the general transaction conditions regarding the scope of such

provision and to exclude some of the circumstances. The provisions which grant the right of unconditional termination are, on the other hand, controversial. Some of the authors argue that such provisions are invalid under the theory of general transaction conditions. Another view in this aspect points as the reason for invalidity, to the limitation of the liberty of economic activity. However, the Court of Cassation adopts the view that the provisions which grant the right of unconditional termination are not qualified as limitation of liberty of economic activity and they are valid, but such right should be used within the framework of the good faith principle. The majority of in the doctrine also supports the Court of Cassation's such view. ■

DİPNOT

32 Yargıtay H.G.K., T.10.04.2002, E.2002/19-266, K.2002/264.

33 Ahmet Battal, Güven Kurumu Niteliğindeki İşletmelerin Bankaların Hukuki Sorumluluğu, Ankara 2001, s. 242.

34 Yalçın, s. 112; Yeşim Atamer, Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlanması Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi, 2. Bası, İstanbul 2001, s. 277.

35 Pınar Altınok Örmancı, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara 2011, s. 96.

36 Özer Selici, Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1976, s. 186.

37 Örmancı, s. 177.

38 Örmancı, s. 134.

39 Akyol, s. 104; Yalçın, s. 111.

40 Füsün Tuncel Yazıcıoğlu, Banka Kredi Sözleşmeleri ve Kredilerden Doğan Uyumazlıklar, Ankara 2013, s. 75.

41 Gürses, s. 407; Selici, s. 112.

42 Yalçın, s. 111.

43 Akcaal, s. 57.

44 Akcaal, s. 57; **Atilla Altop**, "Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Genel İşlem Koşulları Düzenlemesi", Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Reyegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007, s. 259.

45 Yalçın, s. 111.

46 Bu yöndeki görüşler hakkında detaylı bilgi için bakınız: Yalçın, s. 114; **Gürses**, s. 408;

Ünal Tekinalp, Türk Mali Kurumlar Hukuku I:

Bank Hukukunun Esasları, İstanbul 1988, s. 358;

Türkay Alica, Türk Hukukunda Banka Genel Kredi Açma Sözleşmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990, s. 118.

47 Yargıtay 11. H.D., 25.11.1994 tarih, 94/6472 E., 11467 K. sayılı karar.

48 Yalçın, s. 115'ten naklen Yargıtay 19. H.D., 22.02.1998 tarih, 1998/6138 E., 1999/1015 K. sayılı karar.

49 Alica, s. 118.

50 Alica, s. 117; Cemal Oğuz, Genel İşlem Şartları ve İçerik Sınırları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993, s. 105.

BIBLIOGRAPHY KAYNAKÇA

- Adem Yelmen**, Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel İşlem Şartları, Ankara 2014.
- Ahmet Battal**, Güven Kurumu Niteliğindeki İlişkilerde Bankaların Hukuki Sorumluluğu, Ankara 2001.
- Ahmet M. Kılıçoğlu**, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Ed. 17, Ankara 2013.
- Akın Ekici/ Nihayet Durukanoglu**, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Teminat Mektupları, İstanbul 2016.
- Atilla Altop**, "Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Genel İşlem Koşulları Düzenlemesi", Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Reyegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007
- Cemal Oğuz**, Genel İşlem Şartları ve İçerik Sınırları, Unpublished Doctoral Thesis, Ankara University Institute of Social Sciences, Ankara 1993
- Davut Gürses**, Banka Genel Kredi Sözleşmesi, İstanbul 2016
- Fahrettin Aral**, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ed. 5, Ankara 2003
- Fikret Eren**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ed. 14, Ankara 2012
- Fusun Tuncel Yazıcıoğlu**, Banka Kredi Sözleşmeleri ve Kredilerden Doğan Uyuşmazlıklar, Ankara 2013
- M. Kemal Oğuzman/ M. Turgut Öz**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, V. 1, Ed. 16, İstanbul 2016
- Mahmut Bilgen**, Banka Hukukunda Sözleşmeler Uyuşmazlıklar Hukuki Sorumluluk, Ankara 2011
- Mehmet Akcaal**, "Borçlar Kanununun Genel İşlem Koşullarına Dair Hükümleri Hakkında Bir İnceleme", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi V. XVIII, N.1, Ankara 2014
- Mehmet Ayan**, Borçlar Hukuk Genel Hükümler, Ed. 7, Konya 2012
- Mustafa Arıkan**, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda Genel İşlem Koşulları", Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, Ed. 2, İstanbul 2012.
- Nihat Yavuz**, "Genel İşlem Şartlarının Tanımı, Yorumu ve Denetlenmesi", Yargı Dergisi, V. 25, Jan - Apr 1999, N.1-2
- Onur Yalçın**, Banka Kredi Sözleşmelerindeki Genel İşlem Şartlarının Geçerliliği, Ankara 2006
- Özer Selici**, Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1976
- Pınar Altınok Ormancı**, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, Doctoral Thesis, Ankara University, Institute of Social Sciences, Department of Private Law, Ankara 2011
- Sabih Arkan**, Ticari İşletme Hukuku, 17th Ed. Ankara 2012
- Selahattin Sulhi Tekinay/ Sermet Akman/ Haluk Burcuoğlu/ Atilla Altop**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ed. 7, İstanbul 1993
- Sinem Camcı**, Genel İşlem Koşulları, İstanbul Commerce University, Institute of Social Sciences, Department of Private Law, İstanbul 2014
- Şener Akyol**, "Banka Sözleşmeleri", Ord. Prof. Dr. Kemalettin Birsene Armağan, İstanbul 2001
- Türkay Alica**, "Türk Hukukunda Banka Genel Kredi Açma Sözleşmesi", Unpublished Master Thesis, İstanbul University Institute of Social Science, İstanbul 1990
- Ünal Tekinalp**, Türk Mali Kurumlar Hukuku I: Bank Hukukunun Esasları, İstanbul 1988
- Vahit Doğan**, Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, 3rd Ed. Ankara 2012
- Yeşim Atamer**, Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi, 2nd Ed. İstanbul 2001
- Adem Yelmen**, Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel İşlem Şartları, Ankara 2014
- Ahmet Battal**, Güven Kurumu Niteliğindeki İlişkilerde Bankaların Hukuki Sorumluluğu, Ankara 2001
- Ahmet M. Kılıçoğlu**, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara 2013
- Akın Ekici/ Nihayet Durukanoglu**, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Teminat Mektupları, İstanbul 2016
- Atilla Altop**, "Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Genel İşlem Koşulları Düzenlemesi", Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Reyegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007
- Cemal Oğuz**, Genel İşlem Şartları ve İçerik Sınırları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993
- Davut Gürses**, Banka Genel Kredi Sözleşmesi, İstanbul 2016
- Fahrettin Aral**, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 5. Bası, Ankara 2003
- Fikret Eren**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Bası, Ankara 2012
- Fusun Tuncel Yazıcıoğlu**, Banka Kredi Sözleşmeleri ve Kredilerden Doğan Uyuşmazlıklar, Ankara 2013
- M. Kemal Oğuzman/ M. Turgut Öz**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 16. Bası, İstanbul 2016
- Mahmut Bilgen**, Banka Hukukunda Sözleşmeler Uyuşmazlıklar Hukuki Sorumluluk, Ankara 2011
- Mehmet Akcaal**, "Borçlar Kanununun Genel İşlem Koşullarına Dair Hükümleri Hakkında Bir İnceleme", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVIII, Ankara 2014, S. 1
- Mehmet Ayan**, Borçlar Hukuk Genel Hükümler, 7. Bası, Konya 2012
- Mustafa Arıkan**, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda Genel İşlem Koşulları", Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, 2. Bası, İstanbul 2012
- Nihat Yavuz**, "Genel İşlem Şartlarının Tanımı, Yorumu ve Denetlenmesi", Yargı Dergisi, C. 25, Ocak - Nisan 1999, S. 1-2
- Onur Yalçın**, Banka Kredi Sözleşmelerindeki Genel İşlem Şartlarının Geçerliliği, Ankara 2006
- Özer Selici**, Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1976
- Pınar Altınok Ormancı**, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara 2011
- Sabih Arkan**, Ticari İşletme Hukuku, 17. Bası, Ankara 2012
- Selahattin Sulhi Tekinay/ Sermet Akman/ Haluk Burcuoğlu/ Atilla Altop**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, İstanbul 1993
- Sinem Camcı**, Genel İşlem Koşulları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014
- Şener Akyol**, "Banka Sözleşmeleri", Ord. Prof. Dr. Kemalettin Birsene Armağan, İstanbul 2001
- Türkay Alica**, Türk Hukukunda Banka Genel Kredi Açma Sözleşmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990
- Ünal Tekinalp**, Türk Mali Kurumlar Hukuku I: Bank Hukukunun Esasları, İstanbul 1988
- Vahit Doğan**, Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, 3. Bası, Ankara 2012
- Yeşim Atamer**, Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi, 2. Bası, İstanbul 2001